

Gemeente Deventer, archeologisch bureauonderzoek 926

COLOFON

© 2018 Gemeente Deventer, Deventer.

Auteur: M. van der Wal, MA

Titel: Bureauonderzoek Rembrandtkade (project A926).

Archeologie Deventer
Gemeente Deventer

Postbus 5000
7400 GC Deventer
Telefoon: (0031)-(0)570-671155
www.deventer.nl

Status:	Definitief		
	Naam:	Datum:	Paraaf:
Akkoord Auteur	M. van der Wal	23-01-2018	
Akkoord Bevoegde Overheid	B. Vermeulen	23-01-2018	

INHOUD

1 INLEIDING.....	1
1.1 ADMINISTRatieve GEGEVENS.....	1
1.1 KADER, DOELSTELLING EN RICHTLIJNEN	1
1.2 PLANGEBIED EN ONDERZOEKSGEBIED.....	2
1.3 OMVANG EN AARD VERSTORING	3
1.4 WERKWIJZE.....	3
2 BUREAUSTUDIE	4
2.1 GEOMORFOLOGIE.....	4
2.2 BODEMKUNDE	5
2.3 HISTORISCHE SITUATIE	6
<i>Prehistorie en Romeinse tijd.....</i>	<i>6</i>
<i>Vroege middeleeuwen tot en met de late middeleeuwen.....</i>	<i>6</i>
<i>De nieuwe tijd</i>	<i>6</i>
<i>Tweede Wereldoorlog.....</i>	<i>10</i>
2.4 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN	13
2.4.1 <i>Archeologische verwachtingskaart</i>	<i>13</i>
2.4.2 <i>Van verwachting naar beleid</i>	<i>16</i>
3 CONCLUSIE EN GESPECIFICEERDE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING.....	18
3.1 GESPECIFICEERDE VERWACHTING	18
3.2 SAMENVATTING	20
3.3 SELECTIEADVIES	20
3.4 SELECTIEBESLUIT	21
3.5 KOSTEN	21
LITERATUUR.....	22

1 INLEIDING

1.1 Administratieve gegevens

Projectnaam	Project A926, BS Rembrandtkade
Provincie	Overijssel
Gemeente	Deventer
Plaats	Deventer
Toponiem	Zandweerd
Kaartbladnummer	33E
Centrum x,y-coördinaten	X: 205.867; Y: 475.390
Kadastraal perceel	5379, 5315 – 5320, 7253-7357
Onderzoeksmeldingsnummer	4583712100
CMA/AMK-status	n.v.t.
Archis-monumentnummer	n.v.t.
Archis-waarnemingsnummer	n.v.t.
Oppervlakte plangebied	Ca.15.460 m ²
Huidig grondgebruik	Woningen en tuinen
Globale hoogteligging t.o.v. NAP	5,75 – 6,75 m + NAP

1.1 Kader, doelstelling en richtlijnen

Aan de Rembrandtkade/ Nicolaas Maesstraat in Deventer heeft Eigen Bouw al langere tijd plannen om een zone herin te richten. In 2014 is voor het toenmalige plan door de gemeente Deventer al een bureauonderzoek geschreven, waarin een archeologisch advies werd gegeven.¹ Voor het gebied wordt een masterplan opgesteld, waarin de randvoorwaarden voor het ontwerp en de herinrichting nog bepaald moeten worden. Eerder is al een gedetailleerd schetsontwerp gemaakt, maar dit is slechts een indicatief ontwerp (afb. 3). Uitgangspunt is dat de flats aan de Rembrandtkade blijven en worden gerenoveerd en dat op het terrein achter de flats nieuwbouw plaats vindt in de vorm van appartementen. De werkzaamheden voor de nieuw te bouwen appartementen kunnen eventuele archeologische waarden ter plaatse verstoren. Op basis van het bureauonderzoek is een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Wanneer de definitieve tekeningen bekend zijn, en daarmee de verstoringsoppervlakte en -diepte, dient het advies te worden geactualiseerd.

Op het moment van opstellen van deze bureaustudie is ter plaatse het bestemmingsplan '*Digitalisering analoge bestemmingsplannen*.' vigerend. In dit vigerende bestemmingsplan kent een deel van het plangebied geen dubbelbestemming archeologie. Het noordelijke deel van het plangebied kent wel een dubbelbestemming archeologie, namelijk 'Waarde – Archeologie 4'. Voor de inhoudelijke onderbouwing van de archeologische beleidswaarden wordt verwezen naar de rapportages bij de verwachtingskaart² en de beleidskaart³. Deze rapporten kunt u vinden op de website van de gemeente Deventer onder het thema archeologie.

De vraagstelling van het bureauonderzoek luidt als volgt:

- Wat is de archeologische verwachting van het plangebied en is archeologisch onderzoek voorafgaand aan de voorgenomen ingreep noodzakelijk?

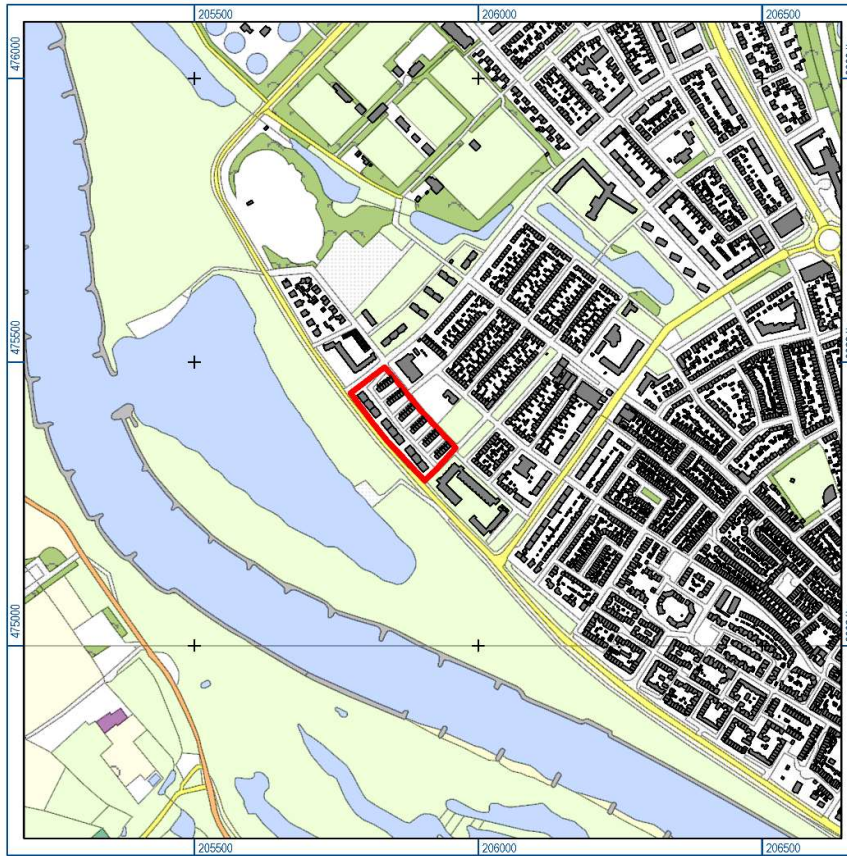
Met als deelvragen:

- Wat is de aard, datering, omvang en diepteligging van de eventuele verwachte archeologische resten?*
- Wat is de verstoringsgraad van het plangebied?*
- Wat zijn de consequenties van de ingreep voor de eventuele archeologische resten in het plangebied?*

¹ Oosterwegel, 2014.

² Willemse, *et al.*, 2013.

³ Vermeulen, 2015.

Afb. 1: De ligging van het plangebied.

1.2 Plangebied en onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied van deze bureaustudie komt overeen met het plangebied van het nieuwbouwplan aan de Rembrandtkade en de Nicolaas Maesstraat. Afbeelding 2 geeft de ligging van het plangebied aan op een luchtfoto uit 2016.

Afb. 2: Het plangebied op de luchtfoto van 2016.

1.3 Omvang en aard verstoring

Stichting Eigen Bouw heeft het voornemen om het gebied van het plangebied aan de Rembrandtkade en de Nicolaas Maesstraat te laten herontwikkelen en nieuwe appartementen te laten bouwen. Op het moment van schrijven wordt een masterplan voor dit gebied opgesteld waarin de randvoorwaarden nog worden bepaald. Op basis van het masterplan zal een definitief ontwerp worden gemaakt. Daarom is vooralsnog onbekend in hoeverre werkzaamheden dieper dan 0,5 m onder het maaiveld zullen plaatsvinden en wat de oppervlakte van de nieuwe verstoringen zal zijn. Gedetailleerde inrichtingsplannen zijn immers nog niet beschikbaar. Wanneer de definitieve tekeningen bekend zijn, en daarmee de verstoringsoppervlakte en -diepte, dient het advies te worden geactualiseerd.

Op de luchtfoto uit 2016 is te zien dat de locatie van de nieuwbouwplannen onbebouwd is (afb. 2). Tot 2015 stonden hier nog rijtjeswoningen. In 2015 is begonnen met de sloop van deze woningen om plaats te maken voor nieuwbouw. Aangezien de woningen uit een lichte constructie bestonden, zal de fundering van de woningen niet tot diepe verstoringen hebben geleid. Daarnaast waren de kavels niet geheel bebouwd, de delen onder bijvoorbeeld de tuinen en de wegen en paden zullen hoogstwaarschijnlijk onverstoord zijn. Het is dan ook aannemelijk dat het bodemarchief op de nieuwbouwlocaties nog grotendeels intact is.

1.4 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000 protocol 4002, conform de richtlijnen van de vigerende versie van de Kwaliteitsnorm van de Nederlandse Archeologie (KNA 4.0, protocol 4002 Bureauonderzoek).⁴ Hierbij is de vigerende procesbeschrijving versie 1.0 van het kwaliteitsmanagementsysteem van Archeologie Deventer gevolgd.

In deze bureaustudie wordt een beeld gegeven van de archeologische resten die in en om het plangebied kunnen worden verwacht. Daarvoor zijn diverse bronnen geraadpleegd (zie par. 2). Om een beeld te krijgen van de archeologische vindplaatsen en historische elementen in de omgeving, evenals de archeologische verwachting, zijn de digitale archeologische verwachtingskaart van de gemeente Deventer (versie 5) en ARCHIS geraadpleegd. Voor de aardwetenschappelijke situatie is de geomorfologische kaart geraadpleegd. Om de historische situatie te schetsen zijn diverse historische kaarten bestudeerd, zoals de kadastrale kaart van 1832, de Bonneatlas en jongere topografische kaarten. Om een beeld te krijgen van de hoogteligging van het plangebied is het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) geraadpleegd. Al deze gegevens zijn gebruikt om tot een gespecificeerde archeologische verwachting te komen en een selectieadvies uit te brengen.

2 BUREAUSTUDIE

2.1 Geomorfologie

Het natuurlijk landschap van de gemeente Deventer bestaat grotendeels uit dekzand. De basis van het landschap wordt gevormd door een Pleistoceen rivierlandschap. Als gevolg van opeenvolgende sedimentatie en erosie door afwisselend wind en water is in het pleniglaciaal (73.000 – 12.500 BP) een terrassenlandschap ontstaan. In het laat glaciaal (12.500 – 10.000 BP) is over dit terrassenlandschap als gevolg van (vaak lokale) verstuiwing in de laatste ijstijd een pakket (jong) dekzand afgezet. Deze laag stuifzand vormde op de terrassen en in de oude rivierdalen kenmerkende ruggen en koppen, die goed geschikt waren voor akkerbouw. Vaak waren de dekzandruggen al vanaf de prehistorie door mensen in gebruik. De lagergelegen delen zijn veel minder intensief gebruikt, en werden vaak pas in de volle of late middeleeuwen en nieuwe tijd bewoond.

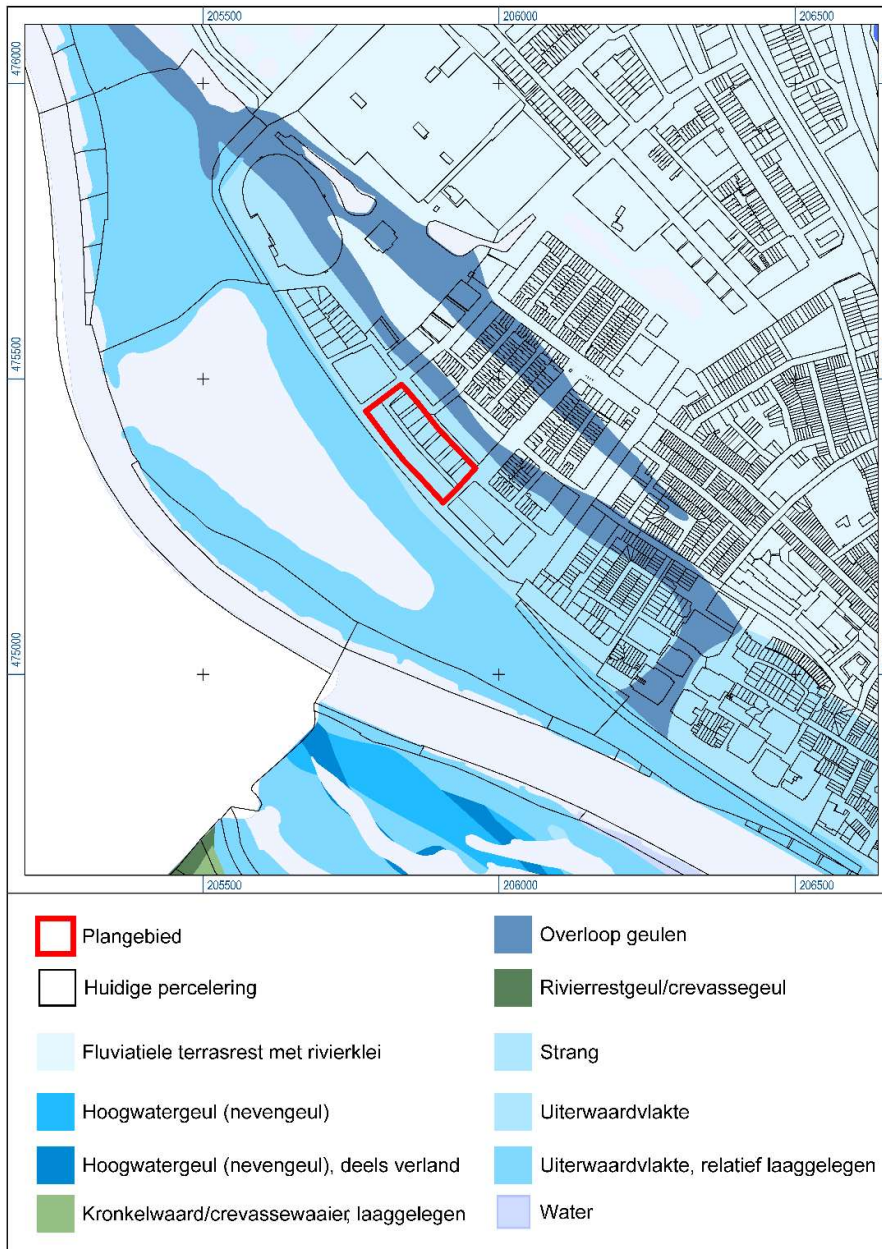
Tijdens het laatste deel van de laatste ijstijd (ca. 15.000-10.000 jaar geleden) werd ook in het IJsseldal als gevolg van (vaak lokale) verstuiwing een grote hoeveelheid dekzand afgezet. Deze laag stuifzand vormde op de terrassen en in de oude rivierdalen kenmerkende ruggen en koppen. Het gevolg was de vorming van een dekzandrug, die als waterscheiding ging fungeren. Het noordelijke deel van de IJssel bij Deventer stond nu niet meer in contact met de Rijn, zodat door het IJsseldal alleen water van de lokale beken naar het noorden werd afgevoerd. Pas tussen 350 en 600 n. Chr. was sprake van een doorbraak in deze waterscheiding, en ontstond een grote rivier in het IJsseldal. Het exacte tijdstip waarop de waterscheiding doorbrak, is onduidelijk. De exacte datering van deze gebeurtenis is tot op heden punt van discussie. De archeologische data in het IJsseldal lijken voorlopig te wijzen op een (eventueel geleidelijke) reactivatie van de IJssel in de laat-Romeinse tijd of vroege middeleeuwen, en dat er in de prehistorie en Romeinse tijd geen grote rivier door het IJsseldal stroomde.⁵

Vanaf het doorbreken van de waterscheiding tot aan het aanleggen van de dijken in de late middeleeuwen stonden grote delen van het jonge dekzandlandschap (waaronder het plangebied) onder invloed van de IJssel. De IJssel was een meanderende rivier, waarvan de hoofdgeul zich insneed in oudere lagen en zich bij het insnijden geleidelijk verplaatste. In perioden van hoog water trad de IJssel regelmatig buiten de oevers. Na de bedijking vanaf de 14de eeuw nam de invloed van de IJssel af, maar vonden nog wel af en toe dijkdoorbraken plaats.

Het plangebied ligt geomorfologisch gezien in een uiterwaardvlakte, een dynamisch gebied waarin de rivier veel invloed heeft gehad (afb. 3). Voor de gehele gebied van de Zandweerd geldt dat het tot de indijking een vloedgebied van de IJssel was waarin kreken en rivierarmen (meanders) lagen en de rivier vrij spel had. Het plangebied heeft op grond van de ligging in een gebied waarin de IJssel de oudere lagen heeft verspoeld een lage verwachting voor resten uit de periode van prehistorie tot de vroege middeleeuwen.

⁴ www.sikb.nl.

⁵ Willemse *et al.*, 2013.

Afb. 3: Het plangebied op de geomorfologische kaart.

2.2 Bodemkunde

Van het plangebied is de bodemsoort in verband met bebouwing niet gekarteerd op de bodemkaart van Nederland. Volgens een booronderzoek van Synthegra op het nabijgelegen perceel Rubensstraat 6 bestaat de bodem uit ooivaaggronden, gevormd in de oeverafzettingen van de IJssel.⁶ In de diepere ondergrond (tot 3 m beneden maaiveld) zijn beddingafzettingen van de IJssel aangetroffen. Er zijn hier geen begraven bodems of archeologische lagen aanwezig. Op basis van de aanwezigheid van IJsselafzettingen is geconstateerd dat het plangebied van Rubensstraat 6 binnen de stroomgordel van de IJssel ligt en dat het dekzandlandschap hier geheel is geërodeerd. Uit het booronderzoek blijkt tevens dat er een plaggendek aanwezig kan zijn in het plangebied. Hier werd onder de bouwvoor een circa 30

⁶ Koeman, 2011.

cm dikke verploegde A-horizont aangetroffen.⁷ Omdat het perceel Rubensstraat 6 slechts op 25 m. afstand van het plangebied ligt en met het zuidwestelijke deel in dezelfde uiterwaardvlakte ligt, kan deze conclusie doorgetrokken worden naar het plangebied.

Ten noorden van het plangebied is in 2017 door Archeologie Deventer eveneens een booronderzoek uitgevoerd rond de sportvelden.⁸ Hier werd het verwachte plaggendek niet aangetroffen; in het gehele plangebied zijn verstoringen van de top van het bodemprofiel geconstateerd. De geconstateerde verstoring van de bovengrond heeft echter niet direct invloed op de archeologische verwachting. De veronderstelde archeologische resten aldaar kunnen zich onder het verstoorde niveau tot diep in de ondergrond manifesteren.

2.3 Historische situatie

Hieronder wordt per tijdperiode aangegeven welke historische elementen bekend zijn binnen en in de omgeving van het plangebied.

Prehistorie en Romeinse tijd

In het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen uit de prehistorie en de Romeinse tijd bekend. Het plangebied ligt binnen de stroomgordel van de IJssel en het dekzandlandschap ter plaatse van het plangebied is vermoedelijk geërodeerd. Eventueel aanwezige archeologische resten uit de steentijd en de prehistorie zullen hierdoor vermoedelijk zijn verdwenen. De verwachting voor archeologische resten uit het laat-paleolithicum tot en met de Romeinse tijd is daarom laag.

Vroege middeleeuwen tot en met de late middeleeuwen

De IJssel is actief geworden in de vroege middeleeuwen. Aangezien het plangebied in de vroege middeleeuwen ter plaatse van een actieve stroomgordel heeft gelegen, is de kans op archeologische resten uit deze periode klein, waardoor er een lage verwachting is toegekend aan dit gebied. Ook voor de perioden vanaf de vroege middeleeuwen tot de late middeleeuwen is de verwachting laag.

Op ca. 300 m ten noordwesten van het plangebied in 2009 een proefsleuvenonderzoek in het kader van het project *Ruimte voor de Rivier* door Archeologie Deventer uitgevoerd. Hier werden resten van een landweer uit de 13de en 14de eeuw en een artillerieschans uit de Tachtigjarige Oorlog verwacht (zie ook par. 2.4.1). De landweer omsloot de Deventer Enk aan de oostzijde van de IJssel om het vee en de akkers te beschermen. Landweren zijn een stelsel van wallen en greppels om de akkers en weilanden van de stad om deze te beschermen. Tijdens het onderzoek werden echter geen sporen van de landweer aangetroffen. Ook tijdens een archeologische begeleiding (2013) van ADC ArcheoProjecten in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied 'vindplaats 11 en 13' zijn geen duidelijke aanwijzingen voor de aanwezigheid van een landweer.⁹ Wel zijn in het noordelijke deel van het proefsleuvenonderzoek (Archeologie Deventer) en archeologische begeleiding (ADC) greppels met begeleidende paalsporen aangetroffen die zouden kunnen samenhangen met de aanwezigheid van een landweer.¹⁰

De nieuwe tijd

In de Tachtigjarige Oorlog werd Deventer twee keer belegerd. In 1578 en 1591 werd langs de IJssel op meerdere locaties geschut opgesteld. Soldaten van het Spaanse leger werden naar Deventer gebracht en er gelegerd vanwege de religieuze onrusten in de stad. In mei 1578 verklaarden de opstandige Staten-Generaal de bezettende legers van Deventer en Kampen de oorlog. Rondom de stad werden kampementen van het Staatse leger opgeworpen onder leiding van Rennenberg. Daarnaast vertoonde de Gelderse Hopman Hegeman zich op de oevers van de IJssel voor de oorlogsverklaring van de Staten-Generaal. Hij liet op de westoever van de IJssel verscheidende schansen opwerpen. In augustus 1578 werd ook aan de overzijde van de IJssel begonnen met de aanleg van een schans; deze werd later de artillerieschans genoemd. In september legerde Hegeman zijn troepen in deze schans en werd er waarschijnlijk het kruit opgeslagen. Op afbeelding 4 is goed te zien dat er schansen aan de noordwestelijke kant van de IJssel werden opgeworpen. De Artillerieschans bevindt zich aan de overzijde van de IJssel (rode contour). In november 1578 kwam het Staatse leger tot een overeenkomst

⁷ Koeman *et al.*, 2011.

⁸ Ringenier, in voorbereiding

⁹ Bot, 2016.

¹⁰ Bot, 2016.

met de bezetters. De dag na de overeenkomst verliet het Spaanse leger de stad en nam Rennenberg de macht over.

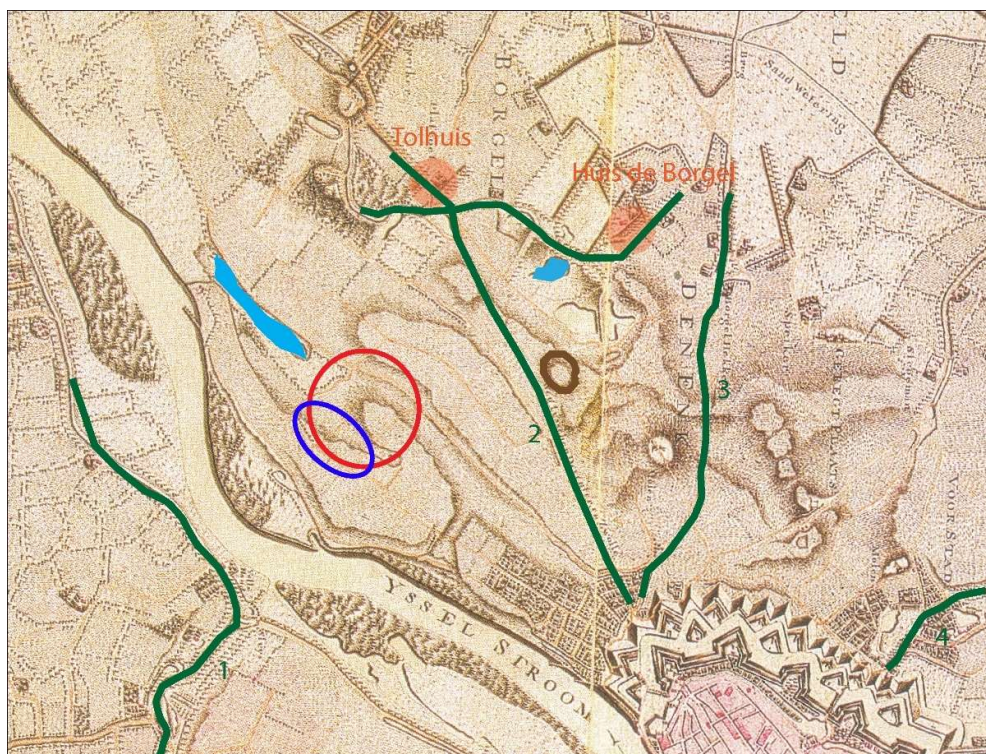
Afb. 4: De verwachtte artillerieschans (rood omljnd) op het schilderij van het Beleg van Deventer door Rennenberg (1578) met de bekende wegen/ grenzen (groene lijnen), huizen (oranje), Galgenbelt (grijs) en landschapselementen (water = blauw).

Het is twijfelachtig of de schans ook daadwerkelijk uit massief muurwerk is geconstrueerd. Wel is bekend dat Rennenberg en zijn compagnons verdedigingsschansen lieten opwerpen op alle natuurlijke en opgeworpen hoogten rond de stad. Daarbij werd vooral gebruik gemaakt van aarden wallen. Omdat het hier echter een schans voor de artillerie en de opslag van kruut betreft, is het goed mogelijk dat deze zwaarder is uitgevoerd.

Hoewel het schilderij van het beleg van Rennerberg niet op werkelijke schaal of proportie is geschilderd, zijn er wel enkele bekende elementen en wegenpatronen te herleiden die overeenkomen met later opgestelde kaarten. Deze kaarten komen uit 1785 (Hottingerkaart), 1832 (kadastrale kaart) en 1844 (rivierkaart). In een bureauonderzoek voor een plangebied ten noorden van het huidige plangebied, is aan de hand van de bekende elementen gepoogd de locatie van de artillerieschans te herleiden.¹¹ De volgende componenten worden uitgelicht op onderstaande kaarten.

¹¹ Buitenhuis & Ringenier, 2017.

Na 1500 zien we dat er verscheidene edelmanswoningen worden gebouwd (oranje cirkels op afb. 4 t/m 6). Aanvankelijk waren het complexen met een beperkte omvang maar later ontwikkelden sommige van deze huizen zich tot grotere havezaten waar de Ridderschap woonde.¹² Uit historische bronnen is bekend dat Rennenberg zijn intrek nam in het Brienenhuis, het hoofdgebouw van de Havezate te Borgele. Hoogstwaarschijnlijk zijn de gebouwen ten oosten aan het uiteinde van deze verbindingsweg de *Havezate te Borgele* (eerste vermeldingsjaar 1457). Verder noordelijk staat een huis afgebeeld met de naam *toe Borgel*, oftewel huis Borgel. Het huis dat nabij een ven ligt, lijkt overeen te komen met de boerderij *Ter Stege* (eerste vermeldingsjaar 1399). Daar waar de dijk (Douwelerdijk) oostwaarts slingert staan *boerderij de Kolk* en het *Hof van Colmschate*. Deze elementen zijn ook te herleiden op de Hottingerkaart (afb. 5) en de kadastrale kaart uit ca. 1832 (afb. 6). De schans ligt min of meer op lijn met de Havezate Borgel.

Afb. 5: De verwachte artillerieschans (rood omlijnd gebied) en het plangebied (blauw omlijnd gebied) op de Hottingerkaart uit 1785 met de bekende wegen/ grenzen (groene lijnen), huizen (oranje), Galgenbelt (grijs) en landschapselementen (water = blauw).

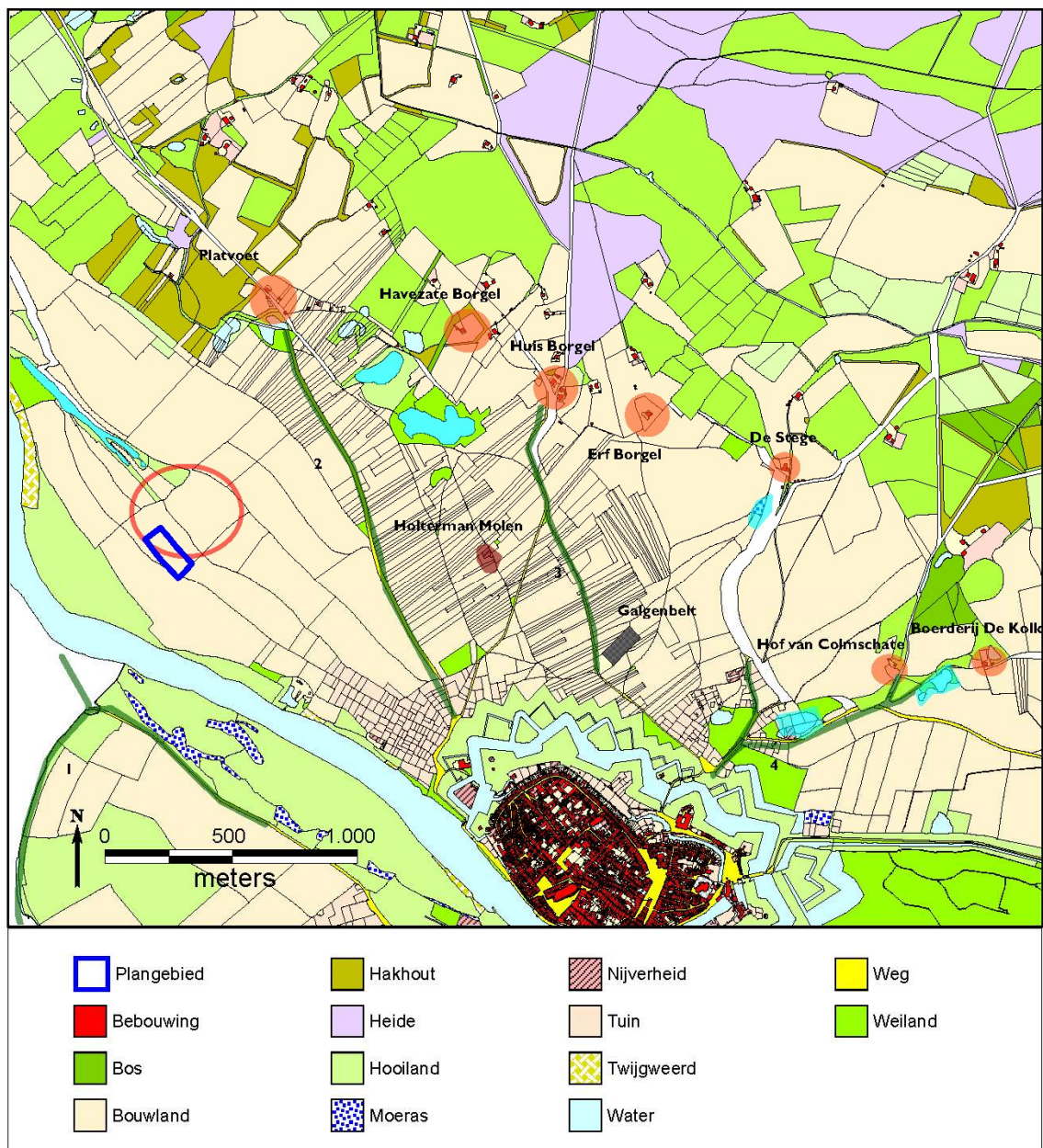
Naast gebouwen zijn op de verschillende kaarten wegen weergegeven die op het schilderij van het beleg van Rennenberg te herkennen zijn (groene lijnen). Gemarkeerd zijn de weg langs de IJssel naar Terwolde en een weg langs de Oude IJssel hier haaks op (1), de weg naar Zwolle (2), de Klinkenbeltsweg (3), en de Brinkgreverweg – Rielersweg (4). Van belang voor het plaatsen van de schans zijn vooral de eerste twee wegen. De schans ligt op het schilderij net ten noorden van het kruispunt van wegen aan de zuidzijde van de IJssel. Verder ligt de schans duidelijk ten zuidwesten van de doorlopende weg over de dijk naar Zwolle in het buitendijkse gebied dat onder invloed stond van de IJssel.

Een exacte locatie van de schans is op basis van de beschikbare kaarten niet te geven. De schans ligt in het laaggelegen gebied langst de IJssel schuin tegenover de monding van de Oude IJssel. Dit is min of meer de locatie van het plangebied. Op basis van het beschikbare fysische geografische en historisch kaartmateriaal zijn meerdere mogelijke geulpatronen te herkennen waarbij onduidelijk is welk van de geulen rond het midden van de 16de eeuw actief was. Het is op basis van deze gegevens mogelijk dat de schans uit de Tachtigjarige Oorlog (deels) binnen het plangebied heeft gelegen. Het is echter ook mogelijk dat de schans op hoger gelegen gebied verder landinwaarts heeft gelegen. Doordat de exacte

¹² Willemse *et al.*, 2013.

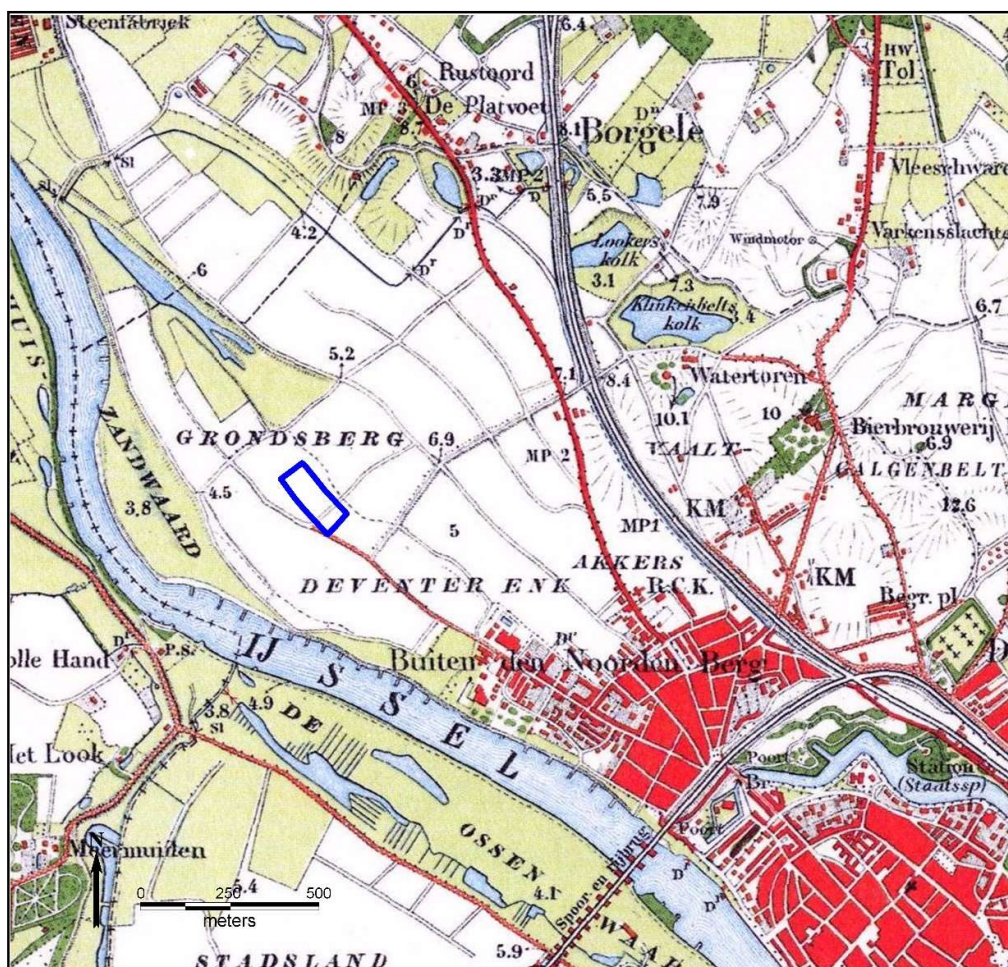
plekken van deze schansen voorlopig dus onbekend blijven, zijn deze daarom niet op de verwachtingskaart aangegeven.

De IJssel werd sinds de late middeleeuwen steeds meer bedijkt. De oude dijk ligt verder landinwaarts dan de huidige dijk (de IJsselkade – Rembrandtkade, waaraan het plangebied in het zuidwesten grenst). Het plangebied heeft dus tot in de nieuwe tijd in het buitendijks gebied gelegen. Dit is ook te zien wanneer het plangebied geprojecteerd wordt op de Hottinger kaart uit ca. 1787 (afb. 5). Van de oude dijk is de ouderdom niet bekend, maar duidelijk is wel dat die vermoedelijk diende om hoge en lage uiterwaard van elkaar te scheiden. Bij beperkt hoog water (vooral in de zomer) kwam zo een smaller gebied onder water te staan. Als het water hoger steeg kwam ook het gebied binnen deze zomerdijk onder water te staan. Resten van deze dijk zijn aangetroffen bij een booronderzoek ten noorden van het huidige plangebied (zie ook par. 2.4.1)

Afb. 6: De verwachte artillerieschans (rood omlijnd gebied) en het plangebied (blauw omlijnd gebied) op de kadastrale kaart uit 1832 met de bekende wegen/ grenzen (groene lijnen), huizen (oranje), Galgenbelt (grijs) en landschapselementen (water = blauw).

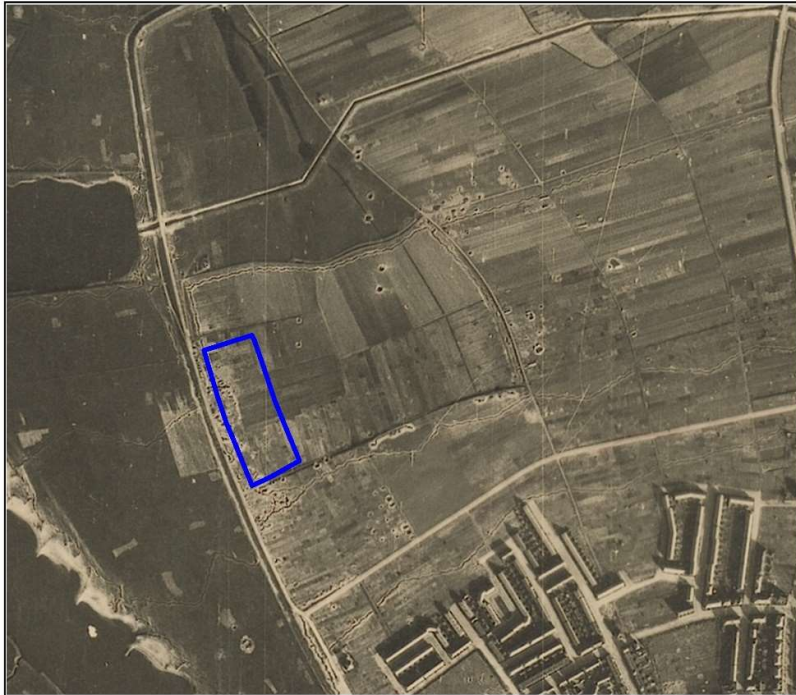
Op de kadastrale minuut uit 1832 (afb. 6) is te zien dat het plangebied, ten op zichte van afb. 5, de inmiddels ontgonnen is en fungeerde als bouwland. Ook op topografische kaarten uit het begin van de 20ste eeuw is te zien dat het gebied nog onbebouwd is (afb. 7). Tot circa 1935 maakte het onderdeel uit van de akkergronden van de es Grondsberg, gelegen op de hogere oeverwalgronden van de uiterwaard. Pas in de jaren 60 van de 20ste eeuw werd de zone van het plangebied bebouwd.

Afb. 7: Het plangebied op de topografische kaart rond 1922, met in blauw het plangebied.

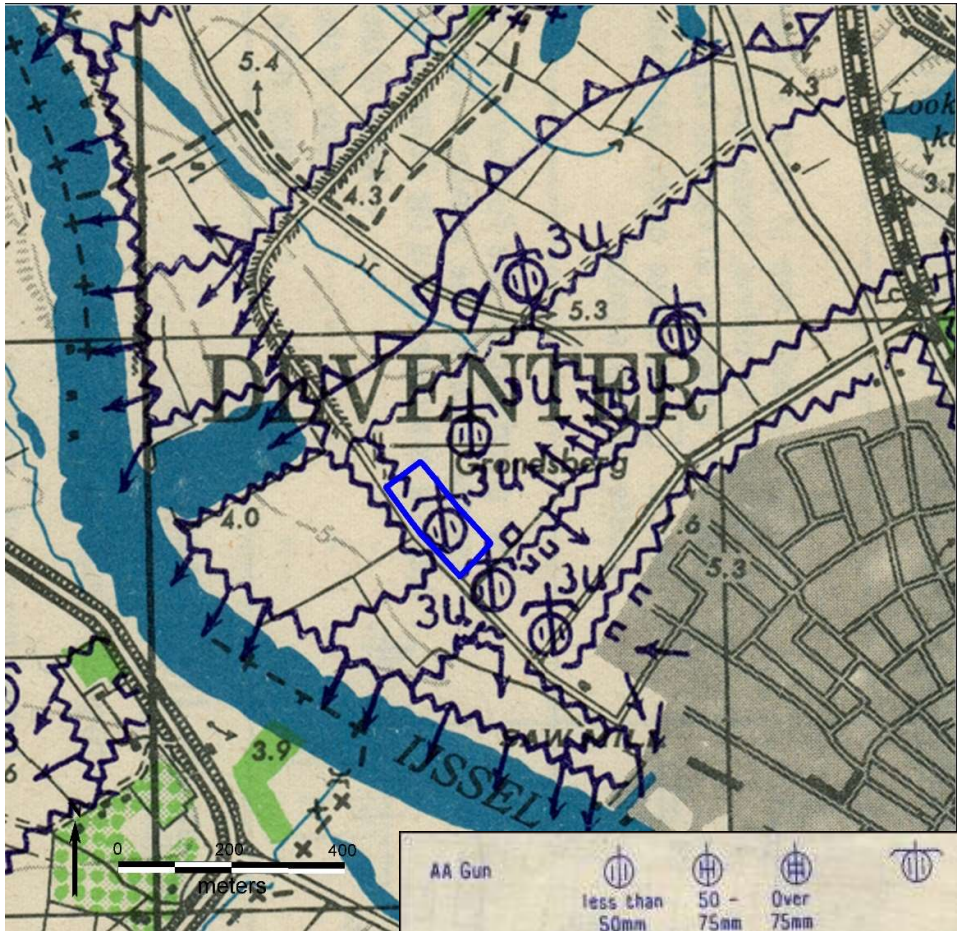
Tweede Wereldoorlog

Binnen het plangebied kunnen mogelijk sporen daterend uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen worden. Op een luchtfoto gemaakt door de geallieerden in maart 1945 is te zien dat ten zuiden en ten westen van het plangebied een loopgraaf loopt (afb. 8). Ten noorden van het plangebied loopt een anti-tankgracht. Zowel de anti-tankgracht als de loopgraven maakten deel uit van uitgestrekte defensieve versterkingen die in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers rond Deventer zijn aangelegd. De versterkingen vormden een verdedigingslinie rond Deventer. De loopgraaf is op de luchtfoto te herkennen als een 'zigzagpatroon' in het landschap. Deze loopgraaf liep vanaf de IJssel naar de Zandweerd om daar vervolgens op te houden (afb. 9).

Afb. 8: Uitsnede uit een geallieerde luchtfoto van maart 1945 met daarop het plangebied en omgeving.

Naast de goed herkenbare loopgraven lagen er ook allerlei opstelplaatsen voor geschut rondom het plangebied. Op basis van luchtfoto's zijn deze niet altijd even eenvoudig te interpreteren. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van de zogenaamde *Defence Overprints* (afb. 9). Op deze kaarten werd op overlegvellen door de geallieerde luchtfoto interpretatiediensten bijgehouden welke stellingen bekend waren. Kort voor de bevrijding zijn deze kaarten in drukwerk uitgegeven om deze ter beschikking te kunnen stellen aan de eenheden in het veld. Op afbeelding 10 is te zien dat er in de omgeving op verschillende plaatsen licht luchtafweergeschut (tot 50 mm) stond opgesteld. De opstelplaatsen betreffen een lichte stelling van *Flugabwehr kanone* (FLAK). Op de luchtfoto is de FLAK-stelling niet binnen het plangebied te zien. De opstelplaatsen lijken aan de Hobbemastraat te liggen, ca. 60 m ten noordwesten van het plangebied. Op de verwachtingskaart is rond de opstelplaats een buffer van 100 m aangehouden waarbinnen rekening moet worden gehouden met sporen van deze opstelling (ID 2177 op afb. 11). De meeste locaties liggen (net) ten zuiden en ten noordoosten van het plangebied. Ook binnen het plangebied is een symbool voor een luchtafweergeschut te zien. De aanduiding *3u* betekent dat er drie opstelplaatsen waren, maar dat deze onbemand (*unoccupied*) waren op het moment dat de kaart werd gemaakt.

Afb. 9: Het plangebied geprojecteerd op de Defence Overprints – geallieerde stafkaarten met daarop Duitse stellingen ingetekend.

Het is mogelijk dat zich nog restanten van deze activiteiten, waaronder mogelijk munitieresten, in de bodem van het plangebied bevinden. Indien deze sporen worden aangetroffen, kunnen zij aanvullende informatie leveren over het Duitse verdedigingssysteem.

Risico niet-gesprongen munitie

Binnen het plangebied geldt gezien de aanwezigheid van meerdere elementen uit de Tweede Wereldoorlog, een verhoogd risico op de aanwezigheid van niet-gesprongen munitie (afb. 10). Uit een inventarisatie van verschillende bronnen blijkt dat er in het plangebied vooral kans is op gedumpte munitie, aangezien het plangebied zich binnen 5 m van een loopgraaf en 25 m van een stelling bevindt.¹³ Voor meer informatie zie de munitierisico-kaart van de gemeente Deventer.

¹³ Van Oers, 2014.

Afb. 10: Het plangebied op de munitierisico-kaart van de gemeente.

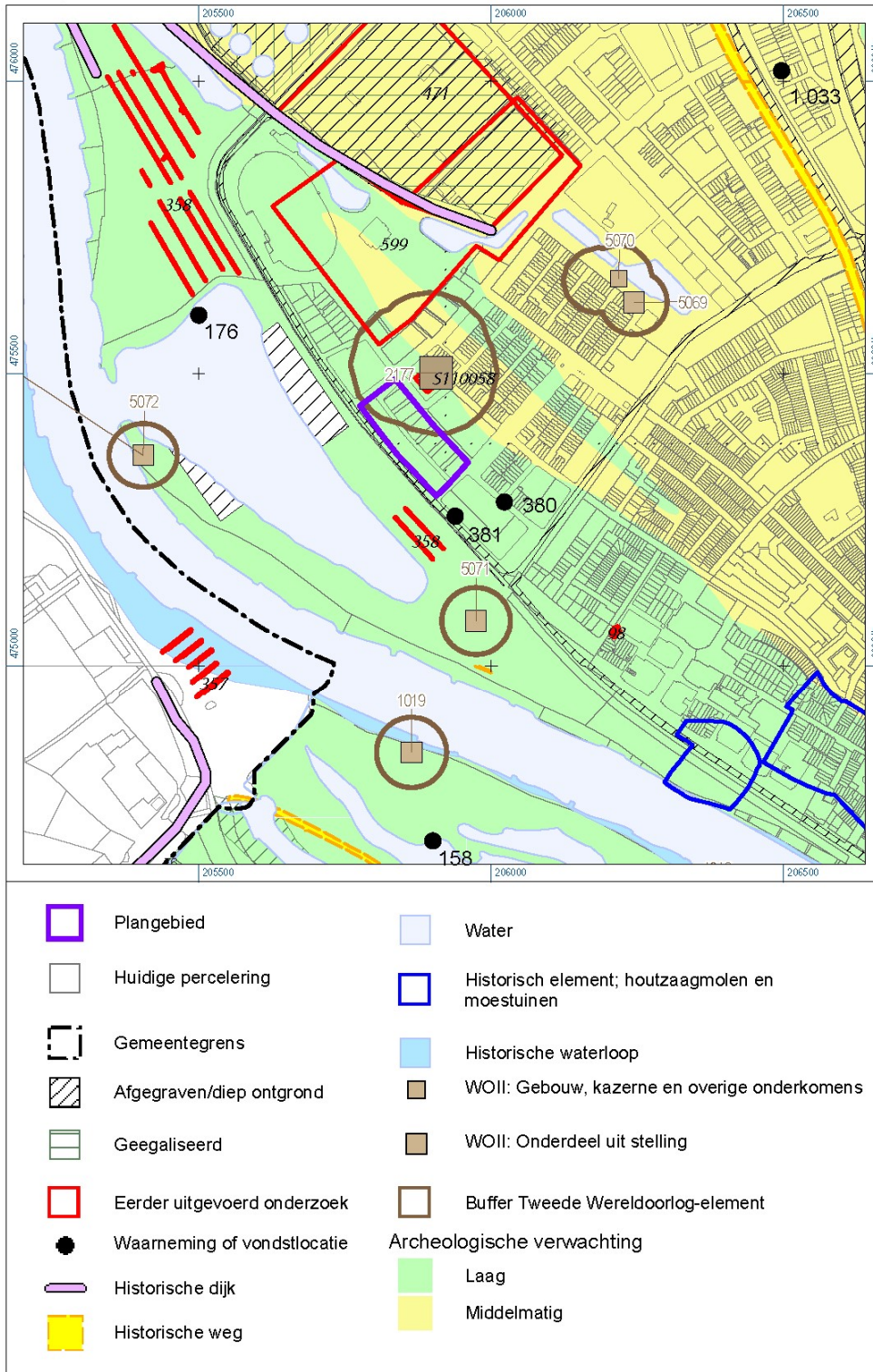
2.4 Bekende archeologische waarden

2.4.1 Archeologische verwachtingskaart

Op de vigerende archeologische verwachtingskaart heeft het plangebied een lage archeologische verwachting gekregen vanwege de ligging in een uiterwaardvlakte (afb. 11). Indien er wel archeologische resten aanwezig zijn, zijn deze waarschijnlijk goed geconserveerd door een meer dan 50 cm dik afdekkend plaggendek.

Door de buffer van de FLAK-stelling in de omgeving van de Hobbemastraat is de lage archeologische verwachting in het archeologie beleid naar boven bijgesteld (zie ook par. 2.4.2). In het plangebied zelf zijn geen vindplaatsen bekend. In een straal van ongeveer 500 m rond het plangebied zijn zeven onderzoeken uitgevoerd.¹⁴

¹⁴ ARCHIS3, d.d. 16-01-2018.

Afb. 11: Het plangebied op de archeologische verwachtingskaart met de relevant onderzoeken in de direct omgeving.

Project 176 Rembrandtkade (ca. 1950, jaartal onduidelijk):

Op ca. 310 m van het plangebied, ter hoogte van de huidige jachthaven, zijn bij baggerwerkzaamheden door amateurarcheoloog J. Butter verschillende losse vondsten gedaan (project 176 op afb. 11).¹⁵ Het gaat hier om botmateriaal afkomstig van dieren uit het Pleistoceen, zoals mammoeten, wolharige neushoorns, runderen, paarden en herten. Onder deze circa 2000 botten bevinden zich tevens enkele menselijke botresten en stukken bot en gewei die door mensen zijn bewerkt.¹⁶ Daarnaast zijn fragmenten van Merovingisch of Karolingisch aardewerk, zoals kogelpotten en Pingsdorf-aardewerk, aangetroffen. Waarschijnlijk zijn deze scherven verspoeld door de rivier zodat er geen uitspraken kunnen worden gedaan over een eventuele vindplaats.¹⁷

Project 380 en Project 381 WN Pieter de Bothstraat en WN Rembrandtkade (2008):

In 2008 hebben ten zuiden van het huidige plangebied twee waarnemingen plaatsgevonden. Ca. 90 m ten zuiden van het plangebied werd in de Pieter de Bothstraat (project 380) bij bouwwerkzaamheden een profiel in een bouwkuip gedocumenteerd. Aan de Rembrandtkade (project 381, ca. 50 m van het plangebied) werd ook een waarneming gedaan in een bouwkuip. Bij beide projecten werden geen antropogene sporen gevonden. Wel werd duidelijk dat in de Pieter de Bothstraat het bodemarchief nog grotendeels intact was. Aan de Rembrandtkade was sprake van een diepere versterking, op sommige plekken tot ca. 1,5 m onder maaiveld.

Project 358 Ruimte voor de Rivier Landweer & Artillerieschans (2009-2010):

In 2009 werd door Archeologie Deventer gestart met een grootschalig inventariserend proefsleuvenonderzoek in de uiterwaarden in het kader van het project *Ruimte voor de Rivier*. Het merendeel van de onderzoeken vond plaats aan de overzijde van de IJssel, maar een onderzoek werd in twee fasen aan de stadszijde uitgevoerd (project 358 op afb. 11).¹⁸ Ca. 300 m ten noordwesten van het plangebied werd een onderzoek uitgevoerd in een gebied waar de resten van een landweer werd verwacht. Ca. 50 m ten zuidwesten van het plangebied werden tijdens dit onderzoek resten van de schans uit de Tachtigjarige oorlog verwacht (zie ook par. 2.3). In dit zuidelijke deel werden het opgravingsvlak aangelegd op ca. 70-80 cm onder maaiveld. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden de resten van zowel de landweer als de schans niet gevonden. Wel werd in het noordelijke deel een grote hoeveelheid loden kogels aangetroffen. Deze concentratie van loden kogels wijst op militaire activiteiten. Dit zou kunnen betekenen dat de verwachte schans uit de Tachtigjarige Oorlog in de directe omgeving was gesitueerd. Verder bleek uit het proefsleuvenonderzoek dat het gebied in de 20ste eeuw is gebruikt voor de winning van leem en zand.

Synthegra project S110058 (Synthegra 2011)

In 2011 is door Synthegra bv een booronderzoek uitgevoerd op een perceel in de Rubensstraat op slechts ca. 25 m van het huidige plangebied.¹⁹ Bij dit onderzoek werd in de meeste boringen een grotendeels intact bodemprofiel aangetroffen. Ook werd een plaggendek geconstateerd in de boringen. Verder werden er geen begraven bodems of archeologische niveaus waargenomen.

Project 471 IVO-B Zandweerd Sportpark (RAAP, 2013)

In 2013 werd door RAAP Archeologisch Adviesbureau op ca. 300 m ten noordoosten van het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd in verband met de inrichting van het sportpark.²⁰ Tijdens het onderzoek is vastgesteld dat in het grootste deel van het plangebied een restgeul aanwezig is die zich in het pleistocene terras heeft ingesneden. Voorafgaand aan het onderzoek werden rivierduinafzettingen verwacht. Deze zijn in slechts één boring aangetroffen (op 1,8 m -mv).

Project 599 BO Park Zandweerd (2017)

Naast het onderzoeksgebied van project 471 is in 2017 door Archeologie Deventer eveneens een verkennend booronderzoek uitgevoerd (project 599 op afb. 11).²¹ Binnen het onderzoeksgebied werd het voorafgaand aan het onderzoek verwachtte plaggendek, in tegenstelling tot in de Rubensstraat, niet waargenomen. Wel werden grondlagen van het laatmiddeleeuwse dijklichaam aangetroffen. Uit het

¹⁵ Archis 3 OMN 2698998100.

¹⁶ Butter, 1955, 283.

¹⁷ Hermsen, Smole & Kastelein, 2010, 7.

¹⁸ Archis 3 OMN 2254808100. Hermsen, Smole & Kastelein, 2010

¹⁹ Archis 3 OMN 2320644100. Koeman *et al.*, 2011.

²⁰ Archis 3 OMN: 2396818100. Holl, 2013.

²¹ Archis 3 OMN: 4577273100. Ringenier, in voorbereiding.

onderzoek bleek ook dat er in het onderzoeksgebied sprake is van een kleiner zandeiland dan op de geomorfologische kaart van de gemeente Deventer is weergegeven. Het verkennend booronderzoek heeft aangetoond dat in plaats daarvan ter plaatse crevasse- of kronkelwaardafzettingen en een restgeul voorkomen. Aan deze landschappelijke eenheden kan een lage archeologische verwachting worden toegekend.

Project 476 Ruimte voor Rivier Deventer Vindplaats 11/ 13 (ADC ArcheoProjecten 4130623, 2013)

Het bedrijf ADC ArcheoProjecten voerde in 2013 een archeologisch begeleiding uit in de uiterwaarden van de IJssel.²² Dit onderzoek volgde op het proefsleuvenonderzoek van Archeologie Deventer in 2009 (project 358) en is uitgevoerd op de noordelijke locatie van het onderzoek in 2009. Voorafgaand aan het onderzoek werden resten van de eerdergenoemde landweer en eventueel resten van de artillerieschans uit de Tachtigjarige oorlog verwacht. Net als bij het proefsleuvenonderzoek werd er bij de begeleiding een grote hoeveelheid loden kogels gevonden. Echter wordt verondersteld in het ADC-rapport dat de kogels verband houden met activiteiten uit de Tweede Wereldoorlog.²³ De kogels zouden deel uitmaken van een kogellading van een zogenaamde kartetsgranaat (artilleriegranaten). Desalniettemin zijn de meningen hierover verdeeld en kan niet worden uitgesloten dat tussen de gevonden kogels ook musketkogels aanwezig zijn. Ook bij de archeologische begeleiding werden geen resten van de schans gevonden. Wel zijn er greppels en paalkuilen gevonden die eventueel geassocieerd kunnen worden met de landweer.

2.4.2 Van verwachting naar beleid

In 2015 is op basis van de archeologische verwachtingskaart uit 2013 een beleidskaart opgesteld.²⁴ Hierop zijn de verschillende archeologische verwachtingswaarden opgedeeld in zeven beleidscategorieën, met elk een eigen vrijstellingsdiepte en –grens. Voor de inhoudelijke onderbouwing van de archeologische beleidswaarden wordt verwezen naar de rapportages bij de verwachtingskaart²⁵ en de beleidskaart²⁶. Deze rapporten kunt u vinden op de website van de gemeente Deventer onder het thema archeologie: <http://www.deventer.nl/archeologie>.

De verwachtingswaarde van het plangebied is vertaald op de beleidskaart naar beleidswaarden '1' en '4' (afb. 12). Voor de gebieden met een lage verwachtingswaarde (beleidswaarde '1') is de kans dat een bodemingreep het bodemarchief verstoort door de lage dichtheid aan vindplaatsen en de veelal relatief kleine oppervlakte van die vindplaatsen, zeer klein. Eigenlijk komt dit type resten vooral aan het licht bij archeologische begeleiding van grootschalige werkzaamheden. Daarom is voor deze beleidswaarde een vrijstellingsoppervlakte van 10.000 m² gehanteerd. Boven de 10.000 m² geldt een meldingsplicht. Dit type omvangrijke werkzaamheden is over het algemeen op ruim op tijd bekend bij de gemeente. Een dubbelbestemming is daarmee een relatief zwaar middel dat voor deze groep die leidt tot onnodige administratieve last. Er wordt daarom voor deze ingrepen actief contact gezocht met de initiatiefnemer met het verzoek om medewerking te verlenen aan een archeologische waarneming tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. Op deze manier kan de archeologische verwachting steekproefsgewijs gecontroleerd worden. De geplande ingreep zal waarschijnlijk niet over de oppervlaktegrens van 10.000 m² heen gaan, dus voor het gebied met beleidswaarde '1' is geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk.

In het noordelijke deel van het plangebied is de beleidswaarde 4 vertaald in het bestemmingsplan naar een dubbelbestemming *waarde – Archeologie 4*. Op gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - archeologie 4' mogen werkzaamheden tot een oppervlakte van 100 m² zonder archeologische voorwaarden worden uitgevoerd. Ook werkzaamheden die niet dieper reiken dan 0,5 m zijn vrijgesteld. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring tussen 100 m² en 200 m² dieper dan 0,5 m geldt een meldingsplicht. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring groter dan 200 m² en dieper dan 0,5 m dient bij de aanvraag een archeologisch rapport te worden overlegd. Op basis van dit rapport kunnen voorwaarden aan de vergunning worden verbonden. Wanneer de definitieve tekeningen bekend zijn, en daarmee de verstoringsoppervlakte en -diepte, dient het advies te worden geactualiseerd.

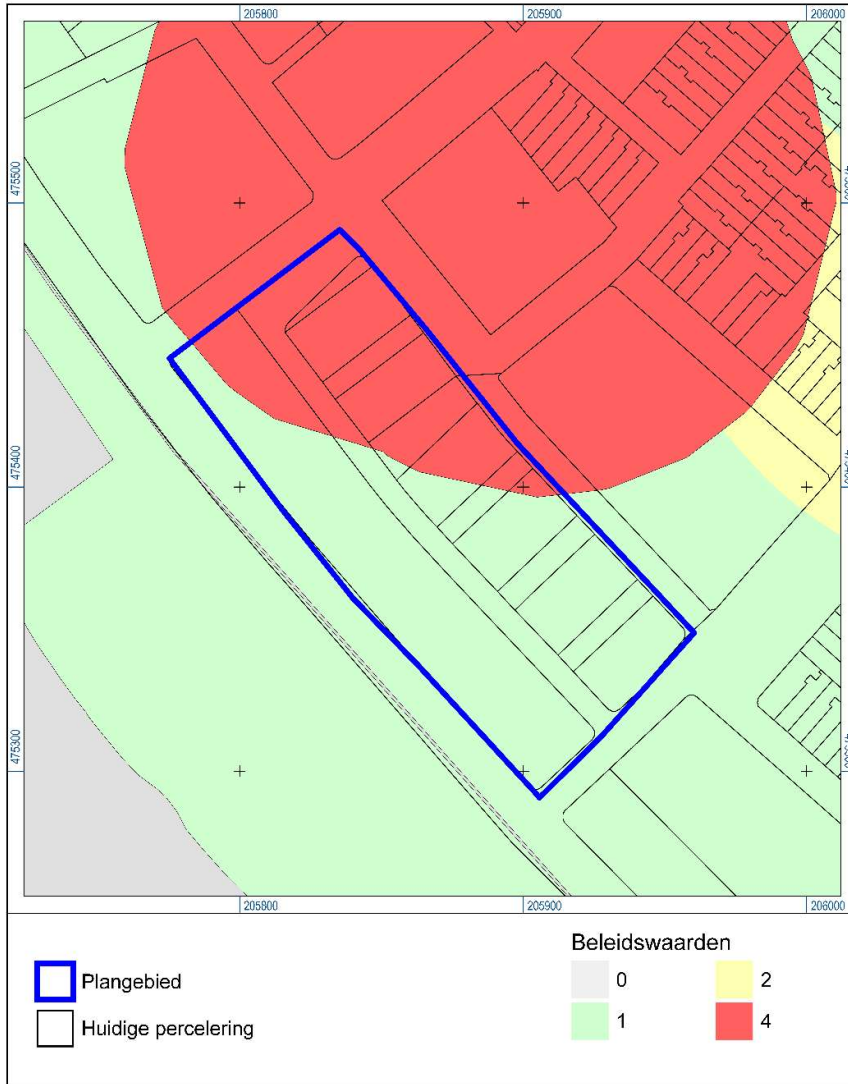
²² Archis 3 OMN 2404260100. Bot, 2016.

²³ Bot, 2016, 14-16.

²⁴ Vermeulen, 2015.

²⁵ Willemse *et al*, 2013.

²⁶ Vermeulen, 2015.

Afb. 12: Het plangebied op de archeologische beleidskaart van de gemeente.

3 CONCLUSIE EN GESPECIFICEERDE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

3.1 Gespecificeerde verwachting

In deze paragraaf wordt de archeologische verwachting voor het plangebied nader gespecificeerd, op basis van de in par. 2 verzamelde gegevens. Hierbij wordt in ieder geval ingegaan op de volgende aspecten:

- a. Datering;
- b. Complextype (nederzetting, grafveld, etc.);
- c. Omvang;
- d. Diepteligging;
- e. Gaafheid en conservering;
- f. Locatie en/of begrenzing binnen het plangebied
- g. Verwachtingen ten aanzien van vondstmateriaal/ indicatoren (artefacten);
- h. Mogelijke verstoringen.

Voor het plangebied wordt een masterplan opgesteld met daarin de uitgangspunten voor de herinrichting van het gebied. Op het moment van schrijven worden de randvoorwaarden behorende bij het masterplan nog bepaald. Op basis van het masterplan zal een definitief ontwerp worden gemaakt. Daarom is vooralsnog onbekend in hoeverre werkzaamheden dieper dan 0,5 m onder het maaiveld zullen plaatsvinden en wat de oppervlakte van de nieuwe verstoringen zal zijn. Wanneer de definitieve tekeningen bekend zijn, en daarmee de verstoringsoppervlakte en -diepte, dient het advies te worden geactualiseerd.

Het plangebied kent de *beleidswaarde 1 en 4*. Het is zeer waarschijnlijk dat de bodemverstoringe werkzaamheden ter plaatse de vrijstellingsgrenzen van beleidswaarde '4' in het bestemmingsplan zullen overschrijden en dat archeologisch onderzoek nodig is. De gesloopte bebouwing bestond uit rijtjeshuizen van een lichte constructie. De fundering van de woningen zal daarom niet tot diepe verstoringen hebben geleid. Het is dan ook aannemelijk dat het bodemarchief op de nieuwbouwlocatie nog (groten)deels intact is.

Vanwege de ligging van het plangebied in een uiterwaardvlakte geldt op basis van de fysische geografie een lage archeologische verwachting. Dit geldt met name voor resten archeologische resten uit de prehistorie tot en met de vroege middeleeuwen. De archeologisch relevante lagen uit deze perioden zijn verspoeld geraakt door de activiteit van de IJssel. In de periode van de middeleeuwen tot de 20ste eeuw lag het gebied in de uiterwaarden en werd gebruikt als bouwland. Tijdens het beleg van Deventer in de Tachtigjarige oorlog hebben ten noordwesten van Deventer schansen gelegen. De exacte plekken van deze schansen zijn niet bekend en daarom niet op de verwachtingskaart aangegeven. Echter door middel van analyse van verschillende historische kaarten is een globale verwachte ligging te bepalen. Het is niet uit te sluiten dat resten van een van deze schansen in het plangebied worden aangetroffen.

In het noorden bevindt zich een zone met een hogere verwachting door de aanwezigheid van de opstelplaatsen van luchtafweergeschut uit de Tweede Wereldoorlog. Het plangebied ligt in de 100 m bufferzone rondom de FLAK-stelling aan de Hobbemastraat. Tevens bevinden zich loopgraven in het zuidwesten van het plangebied, net achter de dijk. Op de *Defence Overprint* is aangegeven dat er ook binnen het plangebied een lichte AA-gun-stelling heeft gestaan.

Concreet dient op basis van resultaten van eerder onderzoek in ieder geval rekening te worden gehouden met resten uit de Tweede Wereldoorlog en mogelijk een schans uit de Tachtigjarige oorlog. De hier beschreven potentiële vindplaatsen hebben, op de schans na, vermoedelijk een relatief bescheiden omvang en kunnen dus geheel in het plangebied aanwezig zijn. Indien resten van de schans worden aangetroffen, zullen deze voornamelijk bestaan uit aarden wallen. Omdat het hier echter een schans voor de artillerie en de opslag van kruit betreft, is het goed mogelijk dat deze zwaarder is uitgevoerd en dat er eventueel ook muurwerk wordt aangetroffen.

Wat betreft het vondstmateriaal wordt hier voornamelijk rekening gehouden met de anorganische materiaalcategorieën zoals keramiek, glas en metaal. Indien resten van de schans worden aangetroffen, wordt hier keramiek uit de 16de eeuw verwacht en loden kogels zoals bij verschillende onderzoeken in de omgeving eveneens gevonden zijn. Wat betreft de complextypen daterend uit de Tweede Wereldoorlog wordt voornamelijk rekening gehouden met munitie(resten) en voorwerpen van metaal, leer of plastic afkomstig van afval van de soldaten.

De verwachte conservering van de potentiële vindplaatsen is redelijk goed op de plekken die nog intact zijn. Onderzoek in de Rubenstraat heeft aangetoond dat hier op sommige plekken nog een plaggendek aanwezig is. Dit plaggendek zal een beschermde werking hebben gehad op de eventueel aanwezige archeologische resten. Op basis van onderzoeken in de omgeving wordt verwacht dat het sporenniveau zich op ca. 70-80 cm onder het maaiveld bevindt. Eventuele sporen uit de Tweede wereldoorlog zullen door hun relatief jonge datering hoger in het bodemprofiel aangetroffen kunnen worden. Doordat de gesloopte bebouwing een lichte constructie had, zal ook de conservering van dit complextype redelijk goed zijn. Daarnaast waren de kavels niet geheel bebouwd, de delen onder bijvoorbeeld de tuinen en de wegen en paden zullen hoogstwaarschijnlijk onverstord zijn.

De onderzoeksvragen van dit bureauonderzoek kunnen als volgt worden beantwoord:

- *Wat is de archeologische verwachting van het plangebied en is archeologisch onderzoek voorafgaand aan de voorgenomen ingreep noodzakelijk?*

Op de archeologische verwachtingskaart heeft plangebied voornamelijk een lage archeologische verwachting gekregen vanwege de ligging in een uiterwaardvlakte. In het noorden van het plangebied is een zone die een hoge archeologische verwachting heeft voor resten uit de Tweede Wereldoorlog. De verwachtingswaarde van het plangebied is vertaald op de beleidskaart naar beleidswaarden '1' en '4'. Aan de gronden met beleidswaarde 4 wordt in het bestemmingsplan de dubbelbestemming *waarde – Archeologie 4* toegekend. Bij de herontwikkeling van het terrein zullen de grondwerkzaamheden, gezien de oppervlakte van het gebied, in ieder geval over de oppervlaktevrijstellingsgrens van waarde '4' gaan, en waarschijnlijk ook over de dieptevrijstellingsgrens van deze waarde gaan. Er is in het noorden van het plangebied dan ook archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk.

- *Wat is de aard, datering en omvang van de eventuele verwachte archeologische resten?*

Binnen het plangebied worden voornamelijk resten uit de Tweede Wereldoorlog, loopgraven, gedumpte munitie en luchtafweerstellingen, verwacht. Tevens kunnen resten van een schans uit de tijd van het beleg van Deventer (1578) gevonden worden. Het plangebied heeft een lage verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen uit de prehistorie tot en met de vroege middeleeuwen. De verwachting is dat de IJssel de bodemlagen van de perioden vóór de middeleeuwen heeft verspoeld.

- *Wat is de verstoringsgraad van het plangebied?*

De exacte werkzaamheden binnen het plangebied zijn nog niet duidelijk. Bij het bouwen van nieuwe appartementencomplexen zal de fundering van de nieuwe gebouwen hoogstwaarschijnlijk over de dieptevrijstellingsgrens van 0,5 m onder maaiveld gaan. Bij de verstorende werkzaamheden dient niet alleen naar de bouw van de nieuwe appartementen gekeken te worden, maar ook naar bijvoorbeeld de aanleg van nieuwe riolering en andere infrastructuur, eventuele verdiepte aangelegde parkeerplaatsen en het planten van bepaalde boomsoorten.

De oude bebouwing, ondertussen al gesloopt, had vermoedelijk een lichte constructie en zal niet tot een verstoring tot grote diepte hebben geleid. Door middel van het uitvoeren van een verkennend booronderzoek kan de mate van verstoring van de bodemopbouw binnen het terrein onderzocht worden.

- *Wat zijn de consequenties van de ingreep voor de eventuele archeologische resten in het plangebied?*

Bij bodemverstorende werkzaamheden zal het eventueel nog aanwezige bodemarchief in het plangebied (deels) verstoord worden. Gezien de omvang van het plangebied zal deze nieuwe verstoring in het noorden van het plangebied boven de vrijstellingsgrenzen van beleidswaarde '4' komen. Indien dit inderdaad het geval is, is hier archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk. Door middel van het uitvoeren van een verkennend booronderzoek kan de mate van verstoring van de bodemopbouw binnen het terrein onderzocht worden.

3.2 Samenvatting

Deze bureaustudie onderzoekt de archeologische verwachting van het terrein achter de flats aan de Rembrandtkade te Deventer, namelijk het voormalige bouwblok Rembrandtkade/Nicolaas Maesstraat, en de mogelijke gevolgen van de nieuwbouw van het terrein.

Het plangebied ligt geomorfologisch gezien in een uiterwaardvlakte. Hierdoor kent het gebied een lage archeologische verwachting voor resten uit de perioden vanaf de prehistorie tot en met de middeleeuwen. De archeologisch relevante lagen uit deze perioden zijn verspoeld geraakt door de activiteit van de IJssel. In het noorden bevindt zich een zone met een hogere verwachting door de ligging van het plangebied in de bufferzone van een FLAK-stelling uit de Tweede Wereldoorlog. Ook kunnen, vooral aan de zuid- en westkant van het plangebied, loopgraven en een licht luchtafweergeschut uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen worden. Verder kunnen in het plangebied resten van een artillerieschans uit de Tachtigjarige oorlog gevonden worden. Tijdens het beleg van Deventer in de Tachtigjarige oorlog lagen ten noordwesten van Deventer schansen. De exacte plekken van deze schansen zijn niet bekend en daarom niet op de verwachtingskaart aangegeven. Echter door middel van analyse van verschillende historische kaarten is een globale verwachte ligging te bepalen. Bij verschillende onderzoeken in de omgeving is al gezocht naar deze schans, maar werden behalve een grote hoeveelheid loden kogels, geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van de schans gevonden.

De hoge archeologische verwachting voor resten uit de Tweede Wereldoorlog is in het vigerende bestemmingsplan vertaald naar de beleidswaarde 'Waarde – Archeologie 4'. Beleidswaarde '4' heeft als ondergrens een oppervlakte van 100 m². Gezien de oppervlakte van het plangebied, zal de nieuwe verstoring hoogstwaarschijnlijk over deze oppervlaktevrijstellingsgrens heen gaan. Het is aannemelijk dat bij het bouwen van appartementencomplexen, de fundering van de gebouwen ook over de dieptevrijstellingsgrens van 0,5 m onder maaiveld gaat. In dat geval is hier archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk. De oude bebouwing, ondertussen al gesloopt, had vermoedelijk een lichte constructie en zal niet tot een verstoring tot grote diepte hebben geleid. Door middel van het uitvoeren van een verkennend booronderzoek kan de mate van verstoring van de bodemopbouw binnen het terrein onderzocht worden. Daarnaast kan door middel van een booronderzoek de impact van de overige verstoringen die behoren bij de nieuwbouwplannen, zoals de aanleg en herinrichting van de infrastructuur, nutsvoorzieningen en dergelijke, bepaald worden.

3.3 Selectieadvies

Het plangebied heeft grotendeels een lage verwachting voor archeologische resten uit de prehistorie tot met de vroege middeleeuwen. In het uiterste noorden bevindt zich een zone met een hoge verwachting voor resten uit de Tweede Wereldoorlog. Ook is het mogelijk dat men hier resten van een artillerieschans uit de Tachtigjarige oorlog aantreft. Deze hoge verwachting is in het bestemmingsplan vertaald in een dubbelbestemming 'Waarde 4 – Archeologie'. Voor beleidswaarde 4 geldt dat werkzaamheden tot een oppervlakte van 100 m² zonder archeologische voorwaarden mogen worden uitgevoerd. Ook werkzaamheden die niet dieper reiken dan 0,5 m zijn vrijgesteld. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring tussen 100 m² en 200 m² dieper dan 0,5 m geldt een meldingsplicht. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring groter dan 200 m² en dieper dan 0,5 m dient bij de aanvraag een archeologisch rapport te worden overlegd. Op basis van dit rapport kunnen voorwaarden aan de vergunning worden verbonden.

Om de mate van verstoring door de bouw en de sloop van de voormalige bebouwing in kaart te kunnen brengen, wordt geadviseerd om een inventariserend booronderzoek uit te voeren (IVO-O). Indien uit het booronderzoek blijkt dat er (in grote delen van het plangebied) nog een intact bodemprofiel aanwezig is, kan dit leiden tot de uitvoering van een proefsleuvenonderzoek. De kans dat de 16^e-eeuwse schans, een loopgraaf en een luchtafweergeschut tijdens een booronderzoek worden gelokaliseerd is vrij klein. Geadviseerd wordt daarom indien uit booronderzoek blijkt dat de bodem intact is, een proefsleuvenonderzoek te verrichten op de locaties waar de plek waar de 16^e-eeuwse schans wordt verwacht en op de locatie waar Duitse luchtafweergeschut stond en de loopgraven lagen. De resultaten van het beoogde booronderzoek dienen (mede) sturend te zijn voor de praktische uitvoering van het proefsleuvenonderzoek. Het proefsleuvenonderzoek is waardestellend en dient voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden te worden uitgevoerd. Indien tijdig uitgevoerd kan de informatie uit proefsleuvenonderzoek ook worden gebruikt om de inrichting te optimaliseren zodat archeologische resten worden ontzien en kosten bespaard. Een andere vorm waarin het eventuele archeologisch vervolgonderzoek uitgevoerd kan worden, is een archeologische opgraving met als variant een begeleiding, conform protocol Opgraven. Hierbij vindt het uitgraven van de bouwkuip onder

archeologische begeleiding plaats. Voor welke vorm van archeologisch vervolgonderzoek gekozen wordt, hangt af van de resultaten van het booronderzoek en de omvang van de ingreep.

Voor meer informatie over archeologisch onderzoek door Archeologie Deventer kunt u contact opnemen met de gemeentelijke archeoloog (dhr. B. Vermeulen, b.vermeulen@deventer.nl of 06-51897912).

3.4 Selectiebesluit

Het selectieadvies op basis van dit bureauonderzoek dient te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid (gemeente Deventer) ter goedkeuring. Deze is bevoegd het selectieadvies om te zetten in een selectiebesluit en voorwaarden aan de omgevingsvergunning te verbinden. Door middel van de handtekening van de bevoegde overheid, gaat deze akkoord.

3.5 Kosten

De kosten van verder archeologisch onderzoek en de uitwerking hiervan zijn voor rekening van de initiatiefnemer.

LITERATUUR

Bot, M.C.J., 2016. *Deventer Project Ruimte voor de Rivier, vindplaats 11-13. Een archeologische begeleiding (ADC Rapport 4131)* Amersfoort.

Buitenhuis, R. & H. Ringenier, 2017. *Park Zandweerd. Woningbouw op het oude IJsbannerrein en twee naastgelegen sportvelden* (Archeologische bureaustudie 856B), Deventer.

Butter, J., 1955. The fluorine dating method, a useful help for finds in the valley of the River IJssel, the Netherlands, in: *Proceedings Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen* 58 (4), 282-301.

Hermesen, I., L. Smole & D. Kastelein, 2010. *Vindplaats 11/13: Landweer en Artillerieschans. Archeologisch proefsleuvenonderzoek project Ruimte voor de Rivier, gemeente Deventer* (Interne Rapportage Archeologie Deventer 42) Deventer.

Holl, J., 2013. *Plangebied Sportpark Zandweerd, gemeente Deventer; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennd booronderzoek)*, Weesp.

Koeman, S. H. Kremer & D. Hagens, 2011. *Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, verkennend booronderzoek, Rubenstraat 6 te Deventer, Gemeente Deventer* (Synthegra Rapport S110058), Doetinchem.

Oers, M.S. van, 2014. *Historisch vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van gehele grondgebied van de gemeente Deventer (projectnummer 0414GPR3402.2)*, Amsterdam.

Oosterwegel, A., 2014. *Rembrandtkade, sloop en vervangende nieuwbouw Eigenbouwflats* (Archeologische bureaustudie 671), Deventer.

Ringenier, H., in voorbereiding. *Verkennd booronderzoek Zandweerd* (project 599) (Briefrapport Archeologie Deventer 50), Deventer.

Vermeulen, B., 2015. *Onderbouwing vrijstellingsgrenzen Archeologie. Van verwachting naar beleid* (Interne Rapportages Archeologie Deventer 74), Gemeente Deventer.

Willemse, N.W., L.J. Keunen, L.M.P. van Meijel & T. Bouma, 2013. *...Die plaatsen, welke in de Douwelerkolk verdronken zijn... Fysisch- en historisch-geografische bouwstenen voor een archeologische verwachtingskaart van de gemeente Deventer* (RAAP Rapport 2571), Weesp

Kaarten:

Hottinger Atlas 1773-1794

Kadastrale kaart van 1832

Chromotopografische kaart des Rijks, ca 1922

Defence Overprint, 1945.

Topografische kaart van Nederland, schaal 1:25.000

Websites:

www.ruimtelijkeplannen.nl

www.Ahnviewer.nl